Valiokunnan mietintö LaVM 7/2017 vp– HE 29/2017 vp

Lakivaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikosasioita koskevaa eurooppalaista tutkintamääräystä koskevan direktiivin täytäntöönpanosta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikosasioita koskevaa eurooppalaista tutkintamääräystä koskevan direktiivin täytäntöönpanosta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 29/2017 vp): Asia on saapunut lakivaliokuntaan mietinnön antamista varten. Asia on lisäksi lähetetty perustuslakivaliokuntaan ja hallintovaliokuntaan lausunnon antamista varten.

Lausunto

Asiasta on annettu seuraavat lausunnot:
- perustuslakivaliokunta PeVL 18/2017 vp
- hallintovaliokunta HaVL 12/2017 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- lainsäädäntöneuvos Tanja Innanen, oikeusministeriö
- poliisiylitarkastaja Sami Ryhänen, sisäministeriö
- oikeusasiamiehensihteeri Minna Ketola, Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia
- käräjätuomari Anu Juho, Helsingin käräjäoikeus
- valtionsyyttäjä Tuuli Eerolainen, Valtakunnansyyttäjänvirasto
- rikosylitarkastaja Sanna Palo, keskusrikospoliisi
- valvontapäällikkö Esko Hirvonen, Tulli
- asianajaja Mervi Salo, Suomen Asianajajaliitto
- professori Raimo Lahti
- apulaisprofessori Sakari Melander

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:
- ulkoasiainministeriö
- valtiovarainministeriö
- Helsingin syyttäjänvirasto
- Poliisihallitus
- Rajavartiolaitos

Valmis
5.0

Valiokunnan mietintö LaVM 7/2017 vp

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki rikosasioita koskevaa eurooppalaista tutkintamääräystä koskevan direktiivin täytäntöönpanosta. Direktiivi sisältää säännökset todisteiden hankkimiseen rikosasioissa liittyvästä oikeusapumenettelystä Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä. Direktiivi on osa vastavuoroisen tunnustamisen periaatteelle perustuvaa rikosoikeudellisen yhteistyön sääntelykokonaisuutta ja pääsääntöisesti korvaa muut jäsenvaltioiden väliset oikeusapusäädökset. Direktiivi hyväksyttiin huhtikuussa 2014.

Esityksessä ehdotetaan myös direktiivistä johtuvia muutoksia kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annettuun lakiin, omaisuuden ja todistusaineiston jäädyttämistä koskevien päätösten täytäntöönpanosta Euroopan unionissa annettuun lakiin, pakkokeinolakiin sekä vapautensa menettäneen henkilön väliaikaisesta siirtämisestä todistelutarkoituksessa rikosasioissa annettuun lakiin. Lisäksi ehdotetaan kumottavaksi todisteiden luovuttamismääräystä koskevan puitepäätöksen täytäntöönpanosta annettu laki.

Lakien on tarkoitus tulla voimaan 22 päivänä toukokuuta 2017 tai mahdollisimman pian tämän jälkeen.

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

Yleistä

Esityksessä ehdotetulla lainsäädännöllä pannaan täytäntöön rikosasioita koskeva eurooppalaisesta tutkintamääräyksestä 3 päivänä huhtikuuta 2014 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (2014/41/EU). Direktiivi sisältää säännökset todisteiden hankkimiseen rikosasioissa liittyvästä oikeusapumenettelystä Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä. Lakivaliokunta on direktiivin neuvotteluvaiheessa antanut direktiiviehdotuksesta useita lausuntoja (LaVL 15/2010 vp, LaVL 19/2010 vp, LaVL 5/2011 vp ja LaVL 9/2013 vp).

Direktiivi on osa vastavuoroisen tunnustamisen periaatteelle perustuvaa rikosoikeudellisen yhteistyön sääntelykokonaisuutta EU:ssa. Direktiivi korvaa pääsääntöisesti voimassa olevan rikosoikeusapusääntelyn suhteessa niihin Euroopan unionin jäsenvaltioihin, jotka soveltavat direktiiviä. Direktiivin soveltamisalaan kuuluvat esimerkiksi todisteiden hankkimiseksi tapahtuva todistajien, asiantuntijoiden ja asianosaisten kuuleminen sekä pakkokeinolain mukaisten pakkokeinojen käyttö ja tietojen luovuttaminen. Direktiivin mukaisessa menettelyssä oikeusapupyynnöt korvautuvat tutkintamääräysten antamisella.

Direktiivi ehdotetaan pantavaksi täytäntöön niin sanotulla sekamuotoisella täytäntöönpanotavalla. Ehdotetulla täytäntöönpanolailla säädetään direktiivin lainsäädännön alaan kuuluvat säännökset suoraan Suomessa lakina noudatettaviksi. Lisäksi lakiin otettaisiin tiettyjä direktiivin asiasisältöä täsmentäviä säännöksiä.

Hallituksen esityksestä ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella lakivaliokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Direktiivin täytäntöönpanomenetelmä

Direktiivi ehdotetaan pantavaksi täytäntöön niin sanotulla sekamuotoisella täytäntöönpanomenetelmällä, jossa direktiivin lainsäädännön alaan kuuluvat säännökset säädetään olemaan Suomessa lakina voimassa direktiiviin viittaamalla (1. lakiehdotus). Lisäksi täytäntöönpanolaki sisältää eräitä direktiivin velvoitteiden täytäntöönpanon ja soveltamisen kannalta tarpeellisia asiasisältöisiä säännöksiä. Hallituksen esityksessä tuodaan ilmi (HE, s. 9), että kattava asiasisältöinen laki (transformaatio) olisi lainsoveltajan näkökulmasta sekamuotoista lakia selkeämpi. Esityksessä valittua ratkaisua perustellaan sillä, että asiasisältöisessä täytäntöönpanossa on toisaalta vaara siitä, että lakiin otetaan direktiivin artiklatekstistä poikkeavia säännöksiä. Esityksessä katsotaan, että ehdotettu täytäntöönpanotapa vastaa siten asiasisältöistä täytäntöönpanotapaa yksiselitteisemmin direktiivin sisältöä ja tarkoitusta.

Lakivaliokunta katsoo, että sekamuotoinen täytäntöönpanotapa saattaa näyttäytyä lain soveltajan kannalta vaikeaselkoisena. Myös hallintovaliokunta on kiinnittänyt tähän huomiota esityksestä antamassaan lausunnossa (HaVL 12/2017 vp, s. 2). Sekamuotoista täytäntöönpanotapaa on kuitenkin käytetty myös aiemmin muun muassa puitepäätösten täytäntöönpanon yhteydessä. Puitepäätös lainsäädännön harmonisointinormina muistuttaa direktiiviä. Lakivaliokunta on puitepäätösten täytäntöönpanon osalta useasti todennut, että sekamuotoiseen täytäntöönpanotapaan on syytä turvautua vain harkitusti (LaVM 7/2010 vp, LaVM 4/2011 vp ja LaVM 10/2012 vp).

Perustuslakivaliokunta on esityksestä antamassaan lausunnossa (PeVL 18/2017 vp) tuonut esiin EU:n oikeuden täytäntöönpanosääntelyltä edellytettäviä vaatimuksia. Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan katsonut, että nyt käsiteltävän direktiivin säännökset ovat siinä määrin yksityiskohtaisia ja tarkkoja, että niiden täytäntöönpanemiseksi voidaan käyttää sekamuotoista tekniikkaa. Edellä todetun valossa lakivaliokunta katsoo, että esityksessä ehdotettu täytäntöönpanotapa on nyt käsiteltävän ehdotuksen osalta hyväksyttävä. Lakivaliokunta kuitenkin painottaa sitä perustuslakivaliokunnan lausunnossa esitettyä huolta, jonka mukaan sekamuotoinen täytäntöönpanomenetelmä vaikeuttaa sitä ilmeistä lähtökohtaa, että lakia soveltavan viranomaisen pitää rikosprosessuaalisen sääntelyn kyseessä ollessa voida vaikeuksitta soveltaa lainsäädäntöä. Perustuslakivaliokunnan tavoin lakivaliokunta korostaa, että pääsääntönä tulisi olla sellaisen asiasisältöisen täytäntöönpanomenetelmän käyttö, joka ehdotettua paremmin turvaa sen, että tärkeällä tavalla prosessuaalisiin oikeuksiin vaikuttava lainsäädäntö ilmenee suoraan kansallisesta lainsäädännöstä. Lakivaliokunta katsoo, että sekamuotoiseen täytäntöönpanotapaan myös direktiivien osalta on syytä turvautua vain harkitusti.

Tutkintamääräyksen vahvistamismenettely

Tutkintamääräyksen antamiseen toimivaltaiset viranomaiset määritellään 1. lakiehdotuksen 22 §:ssä. Suomessa tutkintamääräyksen voi antaa pidättämiseen oikeutettu virkamies, jolla on tutkinnanjohtajan toimivaltuudet poliisissa, Tullissa tai Rajavartiolaitoksessa. Tutkintamääräyk-

sen vahvistaa tällöin syyttäjä. Tutkintamääräyksen voivat antaa myös syyttäjä, käräjäoikeus, hovioikeus ja korkein oikeus.

Ehdotettu pykälä perustuu direktiivin 2 artiklan c kohdan i alakohtaan, jonka mukaan määräyksen antavalla viranomaisella tarkoitetaan tuomaria, tuomioistuinta, tutkintatuomaria tai yleistä syyttäjää. Artiklan c kohdan ii alakohdan mukaan määräyksen antava viranomainen voi olla myös muu viranomainen, joka toimii tutkintaviranomaisena rikosoikeudellisessa menettelyssä ja jolla on kansallisen lainsäädännön mukaan toimivalta antaa todisteiden hankkimista koskeva määräys. Mainittu artiklan c kohdan ii alakohta edellyttää tällaisissa tilanteissa kuitenkin nimenomaisesti sitä, että tuomari, tuomioistuin, tutkintatuomari tai yleinen syyttäjä vahvistaa määräyksen. Artiklan sääntely on linjassa niiden näkemysten kanssa, joita lakivaliokunta on direktiivin neuvotteluvaiheen aikana esittänyt (ks. LaVL 15/2010 vp ja LaVL 19/2010 vp).

Käytännössä tutkintamääräyksen antaisi yleensä virkamies, joka toimii tutkinnanjohtajana tutkintamääräyksen perusteena olevassa rikosasiassa, jolloin tutkintamääräys edellyttää syyttäjän vahvistamista. Lakivaliokunta pitää tärkeänä varmistaa, että vahvistusmenettely ei käytännössä hidasta kansainvälistä viranomaisyhteistyötä.

Hallituksen esityksen perusteluiden mukaan (HE, s. 20) pääsääntönä on, että tutkintamääräyksen vahvistaa tutkittavana olevaan rikosasiaan nimetty syyttäjä. Lakivaliokunta painottaa esityksen perusteluissa (HE, s. 20) esiin tuotua seikkaa, jonka mukaan vahvistaminen tulisi pyrkiä tekemään samanaikaisesti, kun tutkinnanjohtaja ja syyttäjä toimiessaan esitutkintalain yhteistyövelvoitteiden mukaisesti päättävät tutkinnassa tarvittavien todisteiden hankkimisesta. Näin voitaisiin välttää se, että vahvistusmenettely hidastaisi tutkintaa. Kiiretilanteiden osalta hallituksen esityksessä todetaan, että rikosasiaan nimetty syyttäjä ei ole aina tavoitettavissa. Tällöin tarvittaessa muun syyttäjän tulisi voida vahvistaa tutkintamääräys. Lakivaliokunta katsoo, että tutkintamääräyksen antaminen ja vahvistaminen tulee järjestää mahdollisimman yksinkertaisella ja käytännön tilanteeseen parhaiten soveltuvalla tavalla. On tärkeää, että päivystysjärjestelyin huolehditaan siitä, että kiiretilanteissa syyttäjän vahvistus tutkintamääräykselle on saatavissa kaikkina vuorokauden aikoina. Myös kiiretilanteiden osalta esitutkintaviranomaisten ja syyttäjäviranomaisten tulee käytännössä sopia toimintatavoista, joilla parhaiten varmistetaan menettelyn sujuminen joutuisasti ja tehokkaasti sekä mahdollistetaan tilanteen mukaan esimerkiksi valmisteleviin toimiin ryhtyminen. Lakivaliokunta painottaa esitutkintaviranomaisten ja syyttäjäviranomaisten yhteistyön ja koulutuksen merkitystä, jotta menettelystä saadaan käytännössä toimiva. Direktiivin asianmukaisen soveltamisen kannalta on välttämätöntä, että yhteisistä menettelytavoista pystytään sopimaan.

Vapautensa menettäneen henkilön väliaikainen siirtäminen ja anonyymi todistelu

Esityksen 1. lakiehdotuksen 12, 13, 20 ja 23 pykälät sisältävät säännöksiä vapautensa menettäneen henkilön väliaikaisesta siirtämisestä. Lakivaliokunnan saaman selvityksen mukaan vapautensa menettäneen henkilön siirtämistä koskevat menettelysäännökset ovat epäselvät ja puutteelliset eikä menettelyä ole selvennetty myöskään esityksen perusteluissa. Oikeusministeriö on jäljempänä yksityiskohtaisissa perusteluissa esitetyin tavoin yhteistyössä Helsingin käräjäoikeuden ja valtakunnansyyttäjänviraston kanssa valmistellut täydennetyt säännösehdotukset sekä niiden perustelut edellä mainittuihin pykäliin.

Esityksen 1. lakiehdotuksen 15 pykälä sisältää säännökset kuulemisesta videoneuvottelua käyttäen tai puhelimen välityksellä. Pykälän 2 momentti sisältää säännökset niin sanotusta anonyymistä todistelusta. Lakivaliokunnan saaman selvityksen mukaan myös anonyymiä todistelua koskevat säännökset ovat epäselvät ja puutteelliset. Oikeusministeriö on jäljempänä yksityiskohtaisissa perusteluissa esitetyin tavoin yhteistyössä Helsingin käräjäoikeuden ja valtakunnansyyttäjänviraston kanssa valmistellut täydennetyt säännösehdotukset sekä niiden perustelut edellä mainittuun pykälään.

Ehdotetut täydennetyt säännökset vapautensa menettäneen henkilön väliaikaisesta siirtämisestä ja anonyymista todistelusta eivät muuta hallituksen esityksessä ehdotetun sääntelyn keskeisiä periaatteita, vaan tarkentavat ja selventävät noudatettavia menettelytapoja.

Edellä mainitusta huolimatta lakivaliokunta pitää hallituksen esitysten asianmukaisen käsittelyn ja lainvalmistelun laadun kannalta valitettavana tilannetta, jossa eduskunnan käsittelyyn saatetaan puutteellisia hallituksen esityksiä. Lakivaliokunta pitää tärkeänä, että myös oikeusministeriössä on riittävät lainvalmistelun resurssit.

VALIOKUNNAN YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Laki rikosasioita koskevaa eurooppalaista tutkintamääräystä koskevan direktiivin täytäntöönpanosta

5 §. Täytäntöönpanoviranomaiset. Ehdotettu pykälä sisältää säännökset täytäntöönpanoviranomaisista. Pykälän 3 momentin mukaan tutkintamääräyksen tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta päättää se viranomainen, jonka toimivaltaan tutkintamääräyksessä pyydetty toimenpide kuuluisi, jos rikos olisi tehty Suomessa vastaavissa olosuhteissa. Käräjäoikeus tai syyttäjä päättää kuitenkin tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta, jos sitä on määräyksen antaneen viranomaisen pyynnön perusteella tai muutoin pidettävä tarkoituksenmukaisena.

Lakivaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että tilanteessa, jossa olisi kyse sellaisesta 9 §:n 4 momentissa tarkoitetusta niin sanotusta listarikoksesta, jossa teko ei olisi myös Suomessa rangaistava, jää esityksessä ehdotetussa muotoilussa toimivaltainen viranomainen määrittelemättä. Myös hallintovaliokunta on esityksestä antamassaan lausunnossa (HaVL 12/2017 vp, s. 3—4) kiinnittänyt huomiota kyseiseen seikkaan. Lakivaliokunta toteaa, että myös muiden kuin pakkokeinojen käyttöä edellyttävien tilanteiden osalta tutkintamääräyksen perusteena voi olla teko, joka ei ole Suomessa rikos. Edellä todetun johdosta lakivaliokunta ehdottaa, että 5 §:n *3 momentin* ensimmäistä virkettä tarkistetaan niin, että sen mukaan tutkintamääräyksen tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta päättää se viranomainen, jonka toimivaltaan tutkintamääräyksessä pyydetty toimenpide kuuluisi Suomessa vastaavassa tilanteessa.

7 §. Tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevan päätöksen vahvistaminen. Ehdotetun pykälän mukaan poliisi,- rajavartio- ja tulliviranomainen voi saattaa päätöksen, jolla tutkintamääräyksen tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta on kieltäydytty, syyttäjän vahvistettavaksi. Säännös on tarkoitettu sellaisia tilanteita varten, joissa käytännössä saattaa tulla tarve, että myös esi-

tutkintavaiheessa päätöksen, jolla tutkintamääräyksen tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta on kieltäydytty, tekisi oikeusviranomainen (ks. HE, s. 22 ja 97).

Esityksen perustelujen mukaan (HE, s. 97) menettelyssä syyttäjä joko vahvistaisi esitutkintaviranomaisen tekemän päätöksen tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta kieltäytymisestä taikka tekisi päätöksen, jolla päätettäisiin tunnustaa ja panna täytäntöön tutkintamääräys. Lakivaliokunta toteaa selvyyden vuoksi, että mikäli syyttäjä vahvistaa kieltäytymistä koskevan päätöksen, syyttäjä voi myös muuttaa tai täydentää kieltäytymisen perusteita.

12 §. Vapautensa menettäneen väliaikainen siirtäminen Suomesta toiseen jäsenvaltioon.

Ehdotettu pykälä sisältää säännökset vapautensa menettäneen henkilön väliaikaisesta siirtämisestä Suomesta toiseen jäsenvaltioon.

Pykälän 1 momentin mukaan vapautensa menettäneen väliaikaisesta siirtämisestä Suomesta toiseen Euroopan unionin jäsenvaltioon direktiivin 22 ja 23 artiklassa tarkoitetuissa tilanteissa päättää 5 §:n 2 momentissa tarkoitettu käräjäoikeus. Asian käsittelyssä noudatetaan soveltuvin osin, mitä pakkokeinolaissa säädetään vangitsemisasian käsittelystä. Siirrettävälle henkilölle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Samalla on tiedusteltava, suostuuko hän siirtoon. Suostumus on annettava kirjallisesti. Asia voidaan ratkaista kansliassa ilman istuntokäsittelyä, jos tuomioistuin harkitsee sen soveliaaksi. Pykälän 2 momentin mukaan siirrettävällä henkilöllä on oikeus käyttää avustajaa. Siirrettävälle on määrättävä puolustaja, jos hän sitä pyytää. Käräjäoikeus määrää puolustajalle maksettavaksi kohtuullisen korvauksen, joka jää valtion vahingoksi. Puolustajan määräämisestä viran puolesta samoin kuin puolustajasta muutoin on soveltuvin osin voimassa, mitä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 2 luvussa säädetään. Pykälän 3 momentin mukaan aika, jonka henkilö on väliaikaisen siirtämisen johdosta vapautensa menettäneenä, luetaan Suomessa henkilön hyväksi niin kuin rikoslain (39/1889) 6 luvun 13 §:ssä säädetään.

Yleisperusteluissa selostetuin tavoin hallituksen esitykseen sisältyneet menettelysäännökset väliaikaisen siirtämisen osalta ovat olleet epäselvät ja puutteelliset. Tämän johdosta oikeusministeriö on yhteistyössä Helsingin käräjäoikeuden ja valtakunnansyyttäjänviraston kanssa valmistellut uudet täydennetyt säännösehdotukset ja niitä koskevat perustelut alla selostetuin tavoin. Uudet 1—6 momentit korvaisivat hallituksen esityksessä olevat 1—2 momentit. Hallituksen esityksessä ehdotettu 3 momentin säännös siirtyisi 7 momentiksi. Saadun selvityksen mukaan ehdotetut uudet säännökset eivät muuta hallituksen esityksessä ehdotetun sääntelyn keskeisiä periaatteita, vaan tarkentavat ja selventävät noudatettavia menettelytapoja. Jäljempänä olevat perustelut koskevat uusia, täydentävästi valmisteltuja säännöksiä. Vastaavanlaiset hallituksen esitystä täydentävät säännökset vapautensa menettäneen väliaikaiseen siirtämiseen liittyen on valmisteltu 13, 20 ja 23 pykäliin.

Täydennetyn ehdotuksen 12 §:n *1 momentin* mukaan direktiivin 22 artiklassa tarkoitetun toisen Euroopan unionin jäsenvaltion antaman tutkintamääräyksen, joka koskee vapautensa menettäneen väliaikaista siirtämistä Suomesta kyseiseen jäsenvaltioon, tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta päättää 5 §:n 2 momentissa tarkoitettu käräjäoikeus.

Säännöksessä ei enää mainittaisi 23 artiklan mukaista siirtämistä, kuten hallituksen esityksessä, vaan tästä säädettäisiin vain ehdotetun direktiivin täytäntöönpanolain 23 §:n 3 momentissa, koska mainitussa tilanteessa kyse on tutkintamääräyksen tekemisestä Suomessa.

Ehdotuksen mukaan käräjäoikeus käsittelisi asiaa noudattaen soveltuvin osin pakkokeinolain säännöksiä vangitsemisasian käsittelystä. Pykälän 6 momentti sisältäisi tätä koskevan viittaussäännöksen. Pykälässä selvennettäisiin menettelysäännöksiä siltä osin kuin tämä olisi tarpeellista suhteessa pakkokeinolain vangitsemisasiaa koskeviin säännöksiin.

Täydennetyn ehdotuksen 12 §:n *2 momentin* mukaan edellä 5 §:n 2 momentissa tarkoitetun syyttäjän tulee toimittaa käräjäoikeudelle pyyntö tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevan päätöksen tekemisestä. Pyynnön on oltava kirjallinen, ja siinä tulee esittää selvitys kieltäytymisperusteista. Pyynnön liitteenä tulee olla toisen jäsenvaltion antama tutkintamääräys.

Näin ollen väliaikaista siirtämistä koskeva asia tulisi käräjäoikeuden käsiteltäväksi 5 §:n 2 momentissa tarkoitetun syyttäjän pyynnöstä. Tätä on pidettävä tarkoituksenmukaisena, koska asiaan voi liittyä selvitettäviä kysymyksiä ja asian selvittäminen luontevasti sopii syyttäjälle. Syyttäjän pyynnön tulisi olla kirjallinen, ja siinä tulisi olla selvitys kieltäytymisperusteista. Syyttäjän tulisi näin ilmoittaa käräjäoikeudelle, onko syyttäjän mukaan asiassa kieltäytymisperusteita, joita tulisi soveltaa. Pyyntö voisi sisältää myös muita tietoja, kuten esimerkiksi lyhyen selostuksen, mistä asiassa on kyse. Pyynnön liitteenä tulisi olla toisen jäsenvaltion antama tutkintamääräys. Tutkintamääräys voisi olla ehdotetun 21 §:n mukaisella kielellä.

Menettely tarkoittaisi, että toisen jäsenvaltion toimivaltaisen viranomaisen tulisi toimittaa tutkintamääräys 5 §:n 2 momentissa tarkoitetulle syyttäjälle, joka taas esittäisi käräjäoikeudelle pyynnön tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevan päätöksen tekemisestä. Menettelyä noudatettaisiin riippumatta siitä, onko asia toisessa jäsenvaltiossa esitutkinta- vai tuomioistuinvaiheessa. Siitä, että tutkintamääräykset toimitetaan Suomessa syyttäjälle ja että päätökset tekisi käräjäoikeus, tulisi tehdä direktiivin edellyttämät ilmoitukset komissiolle.

Täydennetyn ehdotuksen 12 §:n *3 momentin* mukaan siirrettävälle henkilölle on määrättävä puolustaja. Käräjäoikeus määrää puolustajalle maksettavaksi kohtuullisen korvauksen, joka jää valtion vahingoksi. Puolustajan määräämiseen ja puolustajaan muutoin sovelletaan, mitä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 2 luvussa säädetään.

Puolustajaa olisi pidettävä tarpeellisena, koska kyse on vapautensa menettäneestä henkilöstä.

Täydennetyn ehdotuksen 12 §:n *4 momentin* mukaan siirrettävää on kuultava henkilökohtaisesti. Syyttäjän ja puolustajan on oltava paikalla istunnossa. Suostumus siirtämiseen annetaan istunnossa ja se merkitään pöytäkirjaan. Ennen suostumuksen antamista siirrettävälle henkilölle on annettava tieto suostumuksen merkityksestä asian käsittelyssä.

Ehdotetulla menettelyllä voitaisiin varmistaa, että asia saadaan riittävällä tavalla selvitettyä. Menettelyllä voitaisiin varmistaa myös se, että suostumus annetaan asianmukaisesti.

Edellä todetuin tavoin asian käsittelyyn sovellettaisiin soveltuvin osin pakkokeinolain säännöksiä vangitsemisasian käsittelystä. Asiassa järjestettävän istunnon osalta erityistä merkitystä olisi pakkokeinolain 3 luvun 6 §:n 4 momentilla, joka mahdollistaisi, että jos tuomioistuin harkitsisi soveliaaksi, asian käsittelyssä voitaisiin käyttää videoneuvottelua tai muuta soveltuvaa teknistä tiedonvälitystapaa, jossa käsittelyyn osallistuvilla on puhe- ja näköyhteys keskenään.

Täydennetyn ehdotuksen 12 §:n *5 momentin* mukaan käräjäoikeuden päätöksestä ja oikeudesta hakea siihen muutosta 20 §:n 5 momentin mukaisesti ilmoitetaan siirrettävälle henkilölle.

Toisin kuin vangitsemisasiassa annettujen päätösten osalta muutosta haettaisiin 20 §:n 5 momentin mukaisesti valittamalla noudattaen, mitä muutoksenhausta käräjäoikeuden ratkaisuun säädetään.

Täydennetyn ehdotuksen 12 §:n *6 momentin* mukaan asian käsittelyssä noudatetaan muutoin soveltuvin osin, mitä pakkokeinolaissa säädetään vangitsemisasian käsittelystä.

Pakkokeinolain vangitsemisasioiden käsittelyä koskeva viittaus merkitsee sitä, että sovellettavaksi tulisivat erityisesti käräjäoikeuden istuntoa koskevat säännökset. Keskeistä olisi, että käräjäoikeus olisi päätösvaltainen myös, kun siinä on yksin puheenjohtaja (PKL 3:1.2). Ehdotetun pykälän 1 momentin mukaan toimivaltainen tuomioistuin olisi kuitenkin ehdotetun 5 §:n 2 momentissa tarkoitettu käräjäoikeus. Suhteessa pakkokeinolain 3 luvun 2 ja 3 §:ään ehdotetussa pykälässä selvennettäisiin, miten ja kenen toimesta asia tulisi käräjäoikeuden käsittelyyn. Asian käsittelyyn ei sovellettaisi pakkokeinolain 3 luvun käsittelylle asetettuja määräaikoja sisältäviä menettelysäännöksiä (PKL 3:4, 3:5, 3:9, 3:11, 3:12 ja 3:15). Sovellettavat määräajat sisältyisivät sitä vastoin direktiiviin. Suhteessa pakkokeinolain 3 luvun 6 §:ään ehdotetussa pykälässä selvennettäisiin, keiden tulisi olla paikalla istunnossa, jossa asia käsiteltäisiin. Kuten edellä on todettu, mainitun 3 luvun 6 §:n 4 momentti mahdollistaisi videoneuvottelun käytön asian käsittelyssä. Myöskään pakkokeinolain 3 luvun 8 §:n ei voida katsoa soveltuvan menettelyyn. Luvun 10 §:n 1 momenttia voitaisiin soveltaa asiassa annettavaan päätökseen, mutta pykälän 2 momentti ei soveltuisi asiaan. Asiassa annettavan päätöksen tulisi sisältää tiedot asiasta ja päätöksen perusteet. Myöskään luvun 13, 14, 16 ja 17— 20 § ei soveltuisi menettelyyn. Myös asian julkisuus määräytyisi pakkokeinolain vangitsemisasioita koskevan sääntelyn mukaisesti ottaen huomioon ehdotetun 25 §:n mukainen sääntely.

Täydennetyn ehdotuksen 12 §:n *7 momentin* mukaan aika, jonka henkilö on väliaikaisen siirtämisen johdosta vapautensa menettäneenä, luettaisiin Suomessa henkilön hyväksi niin kuin rikoslain 6 luvun 13 §:ssä säädetään. Säännös vastaisi hallituksen esityksen 3 momentissa esitettyä.

Saamansa selvityksen perusteella lakivaliokunta pitää edellä selostettuja hallituksen esityksen 12 §:n sääntelyn korvaavia uusia täydennettyjä ehdotuksia perusteltuina. Lakivaliokunta ehdottaa, että hallituksen esitykseen sisältyvät 12 §:n *1 ja 2 momentti* korvataan edellä selostetuilla uusilla 1—6 momenteilla ja hallituksen esitykseen sisältyvä *3 momentti* siirtyy uudeksi 7 momentiksi.

13 §. Vapautensa menettäneen siirtäminen toisesta jäsenvaltiosta Suomeen, kauttakuljetus ja säilössä pitäminen. Ehdotettu pykälä sisältää säännökset vapautensa menettäneen henkilön väliaikaisesta siirtämisestä toisesta jäsenvaltiosta Suomeen. Pykälä sisältää säännökset myös kauttakuljetuksesta ja säilössä pitämisestä kyseisissä tapauksissa. Pykälän 1 momentin mukaan direktiivin 23 artiklassa tarkoitetun tutkintamääräyksen, jonka perusteella vapautensa menettänyt voidaan väliaikaisesti siirtää tutkintamääräyksen antaneesta Euroopan unionin jäsenvaltiosta Suomeen, tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä vapautensa menettäneen kuljetuksesta Suomen alueen kautta päättää 5 §:n 2 momentissa tarkoitettu syyttäjä. Kauttakuljetuksesta päättävälle syyttäjälle tulee toimittaa tiedot Suomen kautta kuljetettavan henkilöllisyydestä ja tutkintamääräyksestä. Pykälän 2 momentin mukaan Suomeen siirretty tai Suomen kautta kuljetettava on pidettävä säilössä, jollei toinen Euroopan unionin jäsenvaltio, josta henkilö on siirretty, pyydä hänen vapauttamistaan. Säilössä pitämisessä on soveltuvin osin noudatettava, mitä tutkintavankeuslaissa (768/2005) säädetään.

Edellä yleisperusteluissa ja 12 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa todetuin tavoin hallituksen esitykseen sisältyneet menettelysäännökset väliaikaisen siirtämisen osalta ovat olleet epäselvät ja puutteelliset. Tämän johdosta oikeusministeriö on yhteistyössä Helsingin käräjäoikeuden ja valtakunnansyyttäjänviraston kanssa valmistellut uudet säännökset. Tämän johdosta oikeusministeriö on valmistellut täydennykset myös 13 §:ään.

Täydennetyn ehdotuksen 13 §:n *1 momentin* mukaan direktiivin 23 artiklassa tarkoitetun toisen Euroopan unionin jäsenvaltion antaman tutkintamääräyksen, joka koskee vapautensa menettäneen henkilön väliaikaista siirtämistä kyseisestä jäsenvaltiosta Suomeen, tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta päättää 5 §:n 2 momentissa tarkoitettu syyttäjä.

Täydennetyn ehdotuksen *2 momentin* mukaan edellä 5 §:n 2 momentissa tarkoitettu syyttäjä päättää myös vapautensa menettäneen kuljetuksesta Suomen alueen kautta. Toisen jäsenvaltion toimivaltaisen viranomaisen on toimitettava kauttakuljetuksesta päättävälle syyttäjälle tiedot Suomen kautta kuljetettavan henkilöllisyydestä ja tutkintamääräyksestä.

Täydennetyn ehdotuksen *3 momentin* mukaan Suomeen siirretty tai Suomen kautta kuljetettava on pidettävä säilössä, jollei toinen Euroopan unionin jäsenvaltio, josta henkilö on siirretty, pyydä hänen vapauttamistaan. Säilössä pitämiseen noudatetaan soveltuvin osin, mitä tutkintavankeuslaissa (768/2005) säädetään.

Täydennetyn ehdotuksen mukaan hallituksen esityksen sisältämää 13 pykälää muutettaisiin näin ollen siten, että kauttakulkua koskeva sääntely erotettaisiin 1 momentista omaksi momentikseen pykälän 2 momenttiin. Tällöin hallituksen esityksen 2 momentissa oleva säilössä pitoa koskeva sääntely siirtyisi 3 momenttiin. Pykälän 1 momenttiin jäänyttä 23 artiklan mukaista sääntelyä selvennettäisiin siten, että säännöksestä käy selkeämmin ilmi se, että kyse on toisen Euroopan unionin jäsenvaltion antamasta tutkintamääräyksestä, joka koskee vapautensa menettäneen henkilön väliaikaista siirtämistä kyseisestä jäsenvaltiosta Suomeen.

Saamansa selvityksen perusteella lakivaliokunta pitää edellä selostettuja hallituksen esityksen 13 §:n sääntelyä täsmentäviä uusia täydennettyjä ehdotuksia perusteltuina. Lakivaliokunta ehdottaa, että 13 §:n *1 ja 2 momentti* muutetaan edellä selostetuin tavoin ja siten, että hallituksen esi-

tykseen sisältyvä 2 momentti siirtyy uudeksi 3 momentiksi. Lakivaliokunta ehdottaa lisäksi, että pykälän *otsikko* muutetaan siten, että siihen lisätään selkeyssyistä sana väliaikainen, jotta otsikko on yhdenmukainen 12 §:n otsikon kanssa.

15 §. Kuuleminen videoneuvottelua käyttäen tai puhelimen välityksellä. Hallituksen esityksessä ehdotettu pykälä sisältää säännökset kuulemisesta videoneuvottelua käyttäen tai puhelimen välityksellä. Pykälän 2 momentti sisältää säännökset niin sanotusta anonyymistä todistelusta. Sen mukaan, jos tutkintamääräyksessä pyydetään kuulemaan todistajaa paljastamatta hänen henkilöllisyyttään ja yhteystietojaan, kuulemisen edellytyksenä on, että todistajalle on myönnetty anonymiteetti määräyksen antaneessa valtiossa ja anonymiteetti olisi voitu myöntää myös oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 luvun 11 a §:n 1 momentin mukaan. Kuulemisesta päättää käräjäoikeus. Anonymiteetin voi myöntää myös käräjäoikeus noudattaen, mitä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 luvun 11 a—11 e §:ssä säädetään, määräyksen antanutta viranomaista kuultuaan.

Edellä yleisperusteluissa todetuin tavoin myös anonyymiä todistelua koskevat säännökset ovat epäselvät ja puutteelliset. Tämän johdosta oikeusministeriö on yhteistyössä Helsingin käräjäoikeuden ja valtakunnansyyttäjänviraston kanssa valmistellut uudet täydennetyt säännösehdotukset ja niitä koskevat perustelut alla selostetuin tavoin. Uudet 2—6 momentit korvaisivat hallituksen esityksessä olevan 2 momentin. Hallituksen esityksessä ehdotettu 3 momentin säännös siirtyisi 7 momentiksi. Saadun selvityksen mukaan ehdotetut uudet säännökset eivät muuta hallituksen esityksessä ehdotetun sääntelyn keskeisiä periaatteita, vaan tarkentavat ja selventävät noudatettavia menettelytapoja. Jäljempänä olevat perustelut koskevat uusia, täydentävästi valmisteltuja säännöksiä.

Täydennetyn ehdotuksen 15 §:n *2 momentin* mukaan edellä 5 §:n 2 momentissa tarkoitettu käräjäoikeus voi tutkintamääräyksen esittäneen jäsenvaltion toimivaltaisen viranomaisen kirjallisesta pyynnöstä päättää, että henkilöä kuullaan todistajana siten, ettei hänen henkilöllisyytensä eivätkä yhteystietonsa paljastu (anonyymi todistaja), jos:

1) todistajalle on myönnetty anonymiteetti tutkintamääräyksen esittäneessä jäsenvaltiossa; ja
2) anonymiteetti voitaisiin myöntää myös oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 luvun 11 a §:n 1 momentin nojalla vastaavassa tilanteessa.

Täydennetyn ehdotuksen 15 §:n *3 momentin* mukaan käräjäoikeus voi päättää anonymiteetista myös syyttäjän taikka epäillyn tai vastaajan kirjallisesta hakemuksesta, jos anonymiteetti voitaisiin myöntää oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 luvun 11 a §:n 1 momentin nojalla vastaavassa tilanteessa. Asiassa on kuultava tutkintamääräyksen esittäneen jäsenvaltion toimivaltaista viranomaista.

Edellä mainitut 2 ja 3 momentin säännökset merkitsevät sitä, että 2 momentin mukaisesti anonymiteetti voitaisiin myöntää ensinnäkin, jos anonymiteetti olisi jo myönnetty toisessa jäsenvaltiossa ja tutkintamääräyksen esittäneen jäsenvaltion toimivaltainen viranomainen sitä pyytäisi. Pykälän 3 momentin mukaan anonymiteetti voitaisiin myöntää myös Suomessa ensimmäisen kerran.

Sekä 2 että 3 momentin mukaisessa tilanteessa myös oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 luvun 11 a §:n 1 momentin mukaisten aineellisten edellytysten anonymiteetin myöntämi-

selle tulisi täyttyä vastaavassa kansallisessa tilanteessa. Ehdotus vastaa tältä osin hallituksen esityksessä ehdotettua.

Ehdotuksessa on selvennetty, että 2 momentin mukaisessa tilanteessa tutkintamääräyksen esittäneen jäsenvaltion toimivaltaisen viranomaisen tulisi esittää asiaa koskeva kirjallinen pyyntö. Pyyntö voisi sisältyä myös tutkintamääräykseen. Ehdotuksessa on lisäksi selvennetty, että 3 momentin mukaisessa tilanteessa, jossa anonymiteetti ensi kerran myönnetään Suomessa, oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 luvun sääntelyn mukaisesti syyttäjä taikka epäilty tai vastaaja esittäisi asiasta hakemuksen. Toimivaltaista syyttäjää ei olisi pykälässä tarkemmin määritelty. Käytännössä syyttäjä olisi kuulemisen suorittavan käräjäoikeuden alueella toimivaltainen syyttäjä. Jos 3 momentin mukaisessa tilanteessa tutkintamääräys olisi tullut käräjäoikeuteen ja anonymiteetin myöntämisen tarpeellisuus tulisi esiin, käräjäoikeuden tulisi ottaa yhteyttä syyttäjään, joka ryhtyisi hoitamaan asiaa vastaavalla tavalla kuin kansallisessa asiassa.

Hallituksen esityksessä ehdotetusta poiketen ehdotuksen mukaan sekä 2 että 3 momentin mukaisessa tilanteessa sovellettaisiin jäljempänä 6 momentin osalta selostetuin tavoin soveltuvin osin oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 luvun 11 a—11 e §:n mukaisia säännöksiä. Ehdotetussa sääntelyssä selvennettäisiin ne tilanteet, joissa poikettaisiin oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain mukaisesta sääntelystä.

Poikkeuksena kansallisiin tilanteisiin 3 momentin mukaisessa tilanteessa, jossa anonymiteetti ensi kerran myönnetään Suomessa, asiassa olisi kuultava tutkintamääräyksen esittäneen jäsenvaltion toimivaltaista viranomaista. Kuten hallituksen esityksessä (HE, s. 103) on todettu, tarkoituksena olisi erityisesti selvittää anonyymin todistelun sallittavuus tutkintamääräyksen antaneen jäsenvaltion lain mukaan.

Täydennetyn ehdotuksen 15 §:n *4 momentin* mukaan pyynnöstä tai hakemuksesta taikka pyynnön tai hakemuksen liitteestä on ilmettävä, ketä vaaditaan kuultavaksi anonyymina todistajana, selvitys asianomaisen henkilön tahdosta tulla kuulluksi anonyyminä todistajana sekä ne seikat ja todisteet, joihin tutkintamääräyksen esittänyt jäsenvaltio tai hakija vaatimuksensa tueksi vetoaa.

Näin ollen 4 momentissa olisi selvennetty, että myös tutkintamääräyksen esittäneen jäsenvaltion toimivaltaisen viranomaisen kirjallisen pyynnön tulisi sisältää samat tiedot kuin oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 luvun 11 a §:n 2 momentissa säädetään.

Täydennetyn ehdotuksen 15 §:n *5 momentin* mukaan anonyymistä todistelusta päättänyt tuomari huolehtii todistajan kuulemisesta 24 artiklan mukaisesti videoneuvottelua käyttäen. Jos mainittu tuomari on estynyt huolehtimasta kuulemisesta, hänen asemestaan kuulemisen suorittavan tuomarin on perehdyttävä anonymiteetistä päättämisestä koskevassa menettelyssä kertyneeseen aineistoon.

Pykälän 2 momentin mukaisesti toimivaltainen käräjäoikeus olisi ehdotuksen 5 §:n 2 momentin mukainen käräjäoikeus.

Täydennetyn ehdotuksen 15 §:n *6 momentin* mukaan anonyymistä todistelusta päättämiseen muutoin sovelletaan, mitä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 luvun 11 a—11 e §:ssä

säädetään. Todistajan kuuleminen voidaan suorittaa, jos päätös on lainvoimainen tai sitä on mainitun 11 e §:n 3 momentin mukaan noudatettava.

Pykälän 6 momentti sisältäisi näin ollen säännöksen, jossa selvennettäisiin mainittujen oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 luvun 11 a—11 e §:n soveltuvuus siltä osin kuin muuta ei olisi säädetty. Luvun 11 b §:n 2 momentin mukaan käräjäoikeudessa anonyymiä todistelua koskevan hakemuksen käsittelee sen puheenjohtaja. Istunto voidaan pitää myös muuna aikana ja muussa paikassa kuin mitä tuomioistuimen istunnosta säädetään. Myös luvun 11 c §:n menettelyä noudatettaisiin soveltuvin osin, samoin kuin 11 d §:n asian julkisuutta ja salassapitoa koskevia säännöksiä. Salassapidon osalta tulisi ottaa huomioon myös direktiivin täytäntöönpanolain 25 §:n ehdotettu säännös. Myös luvun 11 e §:ää muutoksenhakuoikeudesta sovellettaisiin.

Kuten hallituksen esityksessä (HE, s. 103) on todettu, sitä vastoin oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 33 §:n menettelylliset edellytykset todistajan kuulemiselle pääkäsittelyssä eivät soveltuisi kuultaessa todistajaa anonyymisti ehdotetun sääntelyn mukaisesti, sillä kyseinen säännös on tarkoitettu sovellettavaksi Suomessa pidettävään pääkäsittelyyn, jollaisesta ei olisi kysymys tutkintamääräyksen täytäntöönpanotilanteessa. Pykälän 6 momenttiin ehdotettaisiin kuitenkin otettavaksi oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 33 §:n 2 kohtaa vastaava säännös, jonka mukaan todistajan kuuleminen voidaan suorittaa, jos päätös on lainvoimainen tai sitä on oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 luvun 11 e §:n 3 momentin mukaan noudatettava. Sääntely poikkeaisi varsinaisesta tutkintamääräyksen tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta, koska anonymiteetin myöntämisessä ei olisi tästä asiallisesti kyse.

Saamansa selvityksen perusteella lakivaliokunta pitää edellä selostettuja hallituksen esityksen 15 §:n 2 momentin anonyymiä todistelua koskevan sääntelyn korvaavia uusia täydennettyjä ehdotuksia perusteltuina. Lakivaliokunta ehdottaa, että hallituksen esitykseen sisältyvä *2 momentti* korvataan edellä selostetuilla uusilla 2—6 momentilla. Ehdotettu muutos merkitsee, että hallituksen esityksessä ehdotettu *3 momentti* siirtyy 7 momentiksi.

20 §. Muutoksenhaku. Ehdotettu pykälä sisältää säännökset muutoksenhausta. Pykälän 5 momentti sisältää säännökset koskien vapautensa menettäneen henkilön väliaikaista siirtämistä. Sen mukaan siirrettävä henkilö saa hakea muutosta 12 §:ssä tarkoitettuun päätökseen valittamalla noudattaen, mitä muutoksenhausta käräjäoikeuden ratkaisuun säädetään. Momentin mukaan asia on käsiteltävä kiireellisenä.

Lakivaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että valiokunnan edellä 12 §:n osalta ehdottamien muutosten johdosta 12 § ei enää suoraan sisältäisi 23 artiklan mukaista väliaikaista siirtämistä koskevaa sääntelyä. Jäljempänä 23 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa selostetuin tavoin valiokunta ehdottaa mainittua 23 artiklaan liittyvää 23 §:n 3 momentissa olevaa sääntelyä täsmennettäväksi.

Edellä todetun johdosta lakivaliokunta ehdottaa 20 §:n *5 momenttia* täsmennettäväksi teknisesti siten, että momenttiin lisätään 12 §:ään kohdistuvan viittauksen lisäksi myös viittaus 23 §:n 3 momentissa tarkoitettuun päätökseen.

23 §. Tutkintamääräyksen antaminen. Pykälä sisältää säännökset tutkintamääräyksen antamisesta. Pykälän 3 momentin mukaan tutkintamääräyksen antamisesta Suomessa vapautensa menettäneen henkilön väliaikaiseksi siirtämiseksi täytäntöönpanovaltioon päättää 5 §:n 2 momentissa tarkoitettu käräjäoikeus. Menettelyyn muutoin sovelletaan, mitä asian käsittelemisestä käräjäoikeudessa ja väliaikaisesta siirtämisestä säädetään direktiivissä ja tässä laissa.

Yleisperusteluissa ja 12 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa selostetuin tavoin hallituksen esitykseen sisältyneet menettelysäännökset väliaikaisen siirtämisen osalta ovat olleet epäselvät ja puutteelliset. Tämän johdosta oikeusministeriö on yhteistyössä Helsingin käräjäoikeuden ja valtakunnansyyttäjänviraston kanssa valmistellut uudet täydennetyt säännösehdotukset ja niitä koskevat perustelut myös 23 §:n 3 momentin osalta alla selostetuin tavoin.

Täydennetyn ehdotuksen 23 §:n *3 momentin* mukaan direktiivin 23 artiklassa tarkoitetun tutkintamääräyksen antamisesta Suomessa vapautensa menettäneen väliaikaiseksi siirtämiseksi toiseen Euroopan unionin jäsenvaltioon päättää 5 §:n 2 momentissa tarkoitettu käräjäoikeus. Edellä 22 §:ssä tarkoitetun syyttäjän tulee toimittaa käräjäoikeudelle pyyntö tutkintamääräyksen antamista koskevan päätöksen tekemisestä. Menettelyyn muutoin sovelletaan, mitä 12 §:n 3—7 momentissa säädetään.

Suomen esittämien väliaikaista siirtämistä koskevien tutkintamääräysten osalta 22 §:n mukainen toimivaltainen viranomainen tekee direktiivin 22 artiklassa tarkoitetut tutkintamääräykset. Direktiivin 22 artiklassa tarkoitetuissa tilanteissa on tällöin kyse toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa vapautensa menettäneen henkilön väliaikaisesta siirtämisestä Suomeen. Kuten hallituksen esityksessä on todettu (HE, s. 69), tämä ei edellytä erillistä sääntelyä. Lähtökohtana on, että tutkintamääräyksen antaa esitutkintaviranomainen ja syyttäjä vahvistaa sen, jos kyseessä on esitutkintavaihe. Jos asia on tuomioistuinvaiheessa, pyynnön tekee syyttäjä, jos kyse on syyttäjän todistelusta.

Hallituksen esityksessä ehdotetussa 23 §:n 3 momentissa on puolestaan kyse Suomen toimivaltaisen viranomaisen tekemästä 23 artiklan mukaisesta väliaikaista siirtämistä koskevasta tutkintamääräyksestä. Tällöin on kyse Suomessa vapautensa menettäneen henkilön väliaikaisesta siirtämisestä toiseen jäsenvaltioon.

Hallituksen esitykseen verrattuna 23 §:n 3 momenttia tarkistettaisiin uuden valmistelun johdosta niin, että siinä tuotaisiin selkeästi ilmi, että momentissa on kyse direktiivin 23 artiklassa tarkoitetun tutkintamääräyksen antamisesta Suomessa vapautensa menettäneen väliaikaiseksi siirtämiseksi toiseen Euroopan unionin jäsenvaltioon. Tässä tarkoitetusta siirtämisestä päättää 5 §:n 2 momentissa tarkoitettu käräjäoikeus, kuten hallituksen esityksessä on esitetty. Lisäksi momentin menettelysäännöksiä selvennettäisiin sisällyttämällä momenttiin säännös, jonka mukaan 22 §:ssä tarkoitetun syyttäjän tulee toimittaa käräjäoikeudelle pyyntö tutkintamääräyksen antamista koskevan päätöksen tekemisestä. Edelleen momenttia täsmennettäisiin sisällyttämällä siihen säännös, jonka mukaan menettelyyn muutoin sovelletaan, mitä 12 §:n 3—7 momentissa säädetään. Muutosehdotuksissa on kyse selvennyksestä suhteessa hallituksen esityksessä esitettyyn, ei sisällöllisestä muutoksesta.

Saamansa selvityksen perusteella lakivaliokunta pitää edellä selostettua hallituksen esityksen 23 §:n *3 momentin* sääntelyä täsmentävää uutta täydennettyä ehdotusta perusteltuna. Lakivaliokunta ehdottaa, että 23 §:n 3 momenttia tarkistetaan edellä selostetuin tavoin.

25 §. Salassapito, vaitiolovelvollisuus sekä tietojen käyttöä koskevat rajoitukset. Ehdotettu pykälä sisältää säännökset salassapidosta, vaitiolovelvollisuudesta ja tietojen käytön rajoituksista. Pykälän 1 momentin mukaan toisen Euroopan unionin jäsenvaltion toimivaltaisen viranomaisen Suomeen toimittamaan tutkintamääräykseen ja sen täytäntöönpanoon Suomessa sovelletaan, mitä Suomessa vastaavassa asiassa säädetään salassapidosta, vaitiolovelvollisuudesta ja tiedonsaantioikeudesta. Pykälän 2 momentin mukaan Suomen toimivaltaisen viranomaisen antaman tutkintamääräyksen perusteella Suomeen toimitettuihin todisteisiin, asiakirjoihin ja tietoihin Suomessa sovelletaan, mitä Suomessa vastaavassa asiassa säädetään salassapidosta, vaitiolovelvollisuudesta ja tiedonsaantioikeudesta. Pykälän 3 momentti sisältää lisäksi säännöksen siitä, että sen lisäksi, mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, on noudatettava niitä ehtoja ja menettelyjä, jotka toisen Euroopan unionin jäsenvaltion viranomainen on asettanut salassapidosta, vaitiolovelvollisuudesta tai tietojen käytön rajoituksista.

Poliisin henkilöstöön kuuluvan virkamiehen vaitiolovelvollisuudesta ja vaitiolo-oikeudesta säädetään poliisilain (872/2011) 7 luvussa. Poliisilain 7 luvun 1 §:ssä on peitetoiminnan, valeoston ja tietolähdetoiminnan osalta asetettu erityinen vaitiolovelvollisuus olla paljastamatta luottamuksellisesti tietoja antaneen taikka valeostajana tai peitehenkilönä toimineen henkilöllisyyttä koskevaa tietoa, jos henkilöiden turvallisuus vaarantuu. Poliisilain 7 luvun 3 §:ssä säädetään puolestaan poliisin henkilöstöön kuuluvan oikeudesta olla paljastamatta luottamuksellisesti tietoja antaneen henkilöllisyyttä koskevaa tietoa sekä salassa pidettäviä taktisia tai teknisiä menetelmiä.

Lakivaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että syyttäjälle ei ole säädetty vastaavaa vaitiolovelvollisuutta tai vaitiolo-oikeutta. Myös hallintovaliokunta on kiinnittänyt tähän lausunnossaan huomiota (HaVL 12/2017 vp, s. 5) ja katsonut tästä saattavan aiheutua ongelmia, jos syyttäjä vahvistaa ehdotetussa lainsäädännössä tarkoitetun tutkintamääräyksen, joka koskee salaisten pakkokeinojen käyttöä. Edellä todetun johdosta lakivaliokunta katsoo, että direktiivin täytäntöönpanolakiin on tarpeen lisätä syyttäjän vaitiolovelvollisuutta ja -oikeutta koskeva säännös. Säännöksessä on perusteltua rinnastaa syyttäjän vaitiolovelvollisuus ja -oikeus esitutkintaviranomaiseen tilanteessa, jossa syyttäjä saa vahvistettavaksi tutkintamääräyksen. Tällöin syyttäjän vaitiolovelvollisuuteen ja -oikeuteen sovellettaisiin samoja säännöksiä kuin esitutkintaviranomaisen osalta sekä silloin kun syyttäjä vahvistaisi tutkintamääräyksen että silloin kun syyttäjä ei pitäisi vahvistamista perusteltuna. Edellä todetun johdosta lakivaliokunta ehdottaa, että 25 §:ään lisätään uusi *4 momentti*, jonka mukaan syyttäjän saadessa 22 §:n 1 momentin perusteella vahvistettavaksi tutkintamääräyksen, hänen vaitiolovelvollisuuteensa ja vaitiolo-oikeuteensa sovelletaan, mitä säädetään esitutkintaviranomaisen vaitiolovelvollisuudesta ja vaitiolo-oikeudesta.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Lakivaliokunnan päätösehdotus:

Valiokunnan mietintö LaVM 7/2017 vp

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 29/2017 vp sisältyvät 2.—6. lakiehdotuksen.

Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 29/2017 vp sisältyvän 1. lakiehdotuksen. ***(Valiokunnan muutosehdotukset)***

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Laki

rikosasioita koskevaa eurooppalaista tutkintamääräystä koskevan direktiivin täytäntöönpanosta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Direktiivin täytäntöönpano

Rikosasioita koskevasta eurooppalaisesta tutkintamääräyksestä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2014/41/EU, jäljempänä *direktiivi*, lainsäädännön alaan kuuluvat säännökset ovat lakina noudatettavia, jollei tästä laista muuta johdu.

Valtioneuvoston yleisistunto voi päättää tämän lain voimaan tullessa direktiivin 34 artiklan 3 kohdassa tarkoitetun voimassa olevan kansainvälisen sopimuksen tai järjestelyn soveltamisen jatkamisesta.

2 §

Soveltamisala

Direktiivin ja tämän lain mukaisesti:

1) tunnustetaan ja pannaan täytäntöön toisen Euroopan unionin jäsenvaltion toimivaltaisen viranomaisen antama ja Suomeen lähettämä eurooppalainen tutkintamääräys, jäljempänä *tutkintamääräys*;

2) lähetetään toiseen Euroopan unionin jäsenvaltioon tunnustettavaksi ja pantavaksi täytäntöön Suomen toimivaltaisen viranomaisen rikosasiassa antama tutkintamääräys.

Lakia ei sovelleta suhteessa Irlannin tasavaltaan eikä Tanskan kuningaskuntaan.

3 §

Tutkintamääräyksen sisältö ja muoto

Tutkintamääräys annetaan direktiivin 5 artiklassa säädetyn mukaisesti direktiivin liitteenä olevan mallin mukaisella lomakkeella (EUVL, L 130, 1.5.2014).

4 §

Keskusviranomainen

Oikeusministeriö toimii direktiivin 7 artiklan 3 kohdassa tarkoitettuna keskusviranomaisena. Oikeusministeriön tehtävänä on avustaa toimivaltaisia viranomaisia tutkintamääräyksen toimittamiseen liittyvässä yhteydenpidossa.

2 luku

Tutkintamääräyksen tunnustaminen ja täytäntöönpano Suomessa

5 §

Täytäntöönpanoviranomaiset

Suomessa direktiivin 2 artiklan d kohdan mukaisia täytäntöönpanoviranomaisia ovat poliisi-, rajavartio- ja tulliviranomaiset.

Täytäntöönpanoviranomaisia ovat myös Helsingin käräjäoikeus sekä Helsingin käräjäoikeuden tuomiopiirissä toimivat syyttäjät. Todistajien, asiantuntijoiden ja asianosaisten kuulemisesta tuomioistuimessa huolehtii kuitenkin se käräjäoikeus, jonka tuomiopiirissä kuultavalla on koti- tai asuinpaikka taikka jossa hän oleskelee. Erityisestä syystä myös muu käräjäoikeus tai syyttäjä voi toimia täytäntöönpanoviranomaisena.

Tutkintamääräyksen tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta päättää se viranomainen, jonka toimivaltaan tutkintamääräyksessä pyydetty toimenpide kuuluisi Suomessa vastaavassa tilanteessa. Käräjäoikeus tai syyttäjä päättää kuitenkin tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta myös, jos sitä on määräyksen antaneen viranomaisen pyynnön perusteella tai muutoin pidettävä tarkoituksenmukaisena.

6 §

Tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevan päätöksen kirjaaminen

Täytäntöönpanoviranomaisen tulee kirjata tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskeva päätös.

7 §

Tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevan päätöksen vahvistaminen

Poliisi-, rajavartio- ja tulliviranomainen voi saattaa päätöksen, jolla tutkintamääräyksen tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta on kieltäydytty, syyttäjän vahvistettavaksi.

8 §

Tutkintamääräyksen täytäntöönpano

Tutkintamääräys pannaan täytäntöön noudattaen Suomen lain mukaista menettelyä, jollei direktiivissä tai tässä laissa toisin säädetä.

Kun 5 §:n 2 momentissa tarkoitettu käräjäoikeus huolehtii todistajien, asiantuntijoiden tai asianosaisten kuulemisesta, syyttäjän on oltava saapuvilla asian käsittelyssä, jos käräjäoikeus katsoo, että hänen läsnäolonsa on tarpeen.

9 §

Pakkokeinojen käyttäminen

Tutkintamääräyksen täytäntöön panemiseksi voidaan suorittaa takavarikko ja asiakirjan jäljentäminen, etsintä ja datan säilyttämismääräys, tutkimuspaikan tai –kohteen eristäminen, koe nautitun alkoholin tai muun huumaavan aineen toteamiseksi, henkilötuntomerkkien ottaminen, DNA-tunnisteen määrittäminen, telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, televalvontaa, sijaintitietojen hankkimista epäillyn ja tuomitun tavoittamiseksi, tukiasematietojen hankkimista, suunnitelmallista tarkkailua, peiteltyä tiedonhankintaa, teknistä tarkkailua, peitetoimintaa, valeosto, tietolähteen ohjattua käyttöä ja valvottu läpilasku.

Jos tutkintamääräyksen täytäntöönpano edellyttää 1 momentissa tarkoitetun pakkokeinon käyttöä, pakkokeinon käytön edellytyksenä on, että se olisi Suomen lain mukaan sallittua, jos tutkintamääräyksen perusteena oleva teko olisi tehty Suomessa vastaavissa olosuhteissa.

Jos pakkokeinon käyttöä ei ole pakkokeinolaissa (806/2011) rajoitettu tiettyihin rikoksiin tai rikoksen rangaistavuutta koskevaan kynnykseen, pakkokeinon käyttö ei kuitenkaan edellytä, että tutkintamääräyksen perusteena oleva teko olisi rangaistava Suomen lain mukaan, jos määräyksen antanut viranomainen on direktiivin 11 artiklan 1 kohdan g alakohdan mukaisesti ilmoittanut, että teko on 4 momentissa tarkoitettu teko, josta määräyksen antaneen valtion laissa säädetty ankarin rangaistus on vähintään kolmen vuoden vapaudenmenetyksen käsittävä rangaistus tai turvaamistoimenpide.

Edellä 3 momentissa tarkoitetut teot ovat:

1) rikollisjärjestöön osallistuminen;

2) terrorismi;
3) ihmiskauppa;
4) lasten seksuaalinen hyväksikäyttö ja lapsipornografia;
5) huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden laiton kauppa;
6) aseiden, ampumatarvikkeiden ja räjähteiden laiton kauppa;
7) lahjonta;
8) petos, mukaan lukien Euroopan yhteisöjen taloudellisten etujen suojaamisesta tehdyssä yleissopimuksessa (SopS 85/2002) tarkoitettu Euroopan unionin taloudellisiin etuihin kohdistuva petos;
9) rikoksen tuottaman hyödyn pesu;
10) rahan, mukaan lukien euron, väärentäminen;
11) tietoverkkorikollisuus;
12) ympäristörikollisuus, mukaan lukien uhanalaisten eläinlajien laiton kauppa ja uhanalaisten kasvilajien ja -lajikkeiden laiton kauppa;
13) laittomassa maahantulossa ja maassa oleskelussa avustaminen;
14) tahallinen henkirikos, vakava pahoinpitely ja vakavan ruumiinvamman aiheuttaminen;
15) ihmisen elinten ja kudosten laiton kauppa;
16) ihmisryöstö, vapaudenriisto ja panttivangiksi ottaminen;
17) rasismi ja muukalaisviha;
18) järjestäytynyt varkausrikollisuus tai aseellinen ryöstö;
19) kulttuuriomaisuuden, mukaan lukien antiikki- ja taide-esineiden laiton kauppa;
20) petollinen menettely;
21) ryöstöntapainen kiristys ja kiristys;
22) tuotteiden laiton väärentäminen ja jäljentäminen;
23) hallinnollisten asiakirjojen väärentäminen ja kaupankäynti väärennöksillä;
24) maksuvälineväärennykset;
25) hormonivalmisteiden ja muiden kasvua edistävien aineiden laiton kauppa;
26) ydin- ja radioaktiivisten aineiden laiton kauppa;
27) varastettujen ajoneuvojen kauppa;
28) raiskaus;
29) murhapoltto;
30) kansainvälisen rikostuomioistuimen tuomiovaltaan kuuluvat rikokset;
31) ilma-aluksen tai aluksen kaappaus;
32) sabotaasi.

Mitä 2 ja 3 momentissa säädetään, ei kuitenkaan koske rahanpesurikokseen liittyvän tutkintamääräyksen täytäntöönpanoa tilanteessa, jossa tutkintamääräyksessä tarkoitetusta rikoksesta epäilty on osallisena siihen rikokseen, jolla omaisuus on toiselta saatu tai joka on tuottanut hyödyn, eikä pakkokeinolain 8 luvun 24 §:ssä tarkoitettua datan säilyttämismääräystä.

Lupa valvottuun läpilaskuun voidaan myöntää, jos rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain (1286/2003) 2 §:n 1 momentissa ja 3 §:ssä säädetyt edellytykset täyttyvät tutkintamääräyksen perusteena olevan teon osalta.

Pakkokeinojen käytöstä päätettäessä ja niitä käytettäessä noudatettavaan menettelyyn on sovellettava, mitä pakkokeinolaissa säädetään.

Jos tutkintamääräys koskee rikoksesta epäillyn tai toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa vireillä olevan rikosoikeudenkäynnin vastaajan kuulemista esitutkinnassa tai tuomioistuimessa, ei

kuultavaa saa tutkintamääräyksen perusteena olevan teon johdosta pidättää, vangita tai määrätä matkustuskieltoon.

10 §

Ylimääräisen tiedon ja henkilötuntomerkkien luovuttaminen

Jos tutkintamääräyksen täytäntöönpano edellyttää pakkokeinolain 10 luvun 55 §:ssä tarkoitetun ylimääräisen tiedon luovuttamista toiseen Euroopan unionin jäsenvaltioon, tiedon luovuttamisen edellytyksenä on, että tietoa voitaisiin käyttää mainitun luvun 56 §:n mukaisesti Suomessa vastaavassa tilanteessa.

Pakkokeinolain 9 luvun 3 §:n 2 momentissa tarkoitetun tiedon luovuttamiseen sovelletaan, mitä mainitussa momentissa säädetään.

11 §

Todistajan, asiantuntijan ja esitutkinnassa kuultavan kieltäytymisoikeus

Sillä, jota kuullaan toisen Euroopan unionin jäsenvaltion antaman tutkintamääräyksen perusteella todistajana tai asiantuntijana Suomen tuomioistuimessa tai joka saapuu kuultavaksi esitutkintaan, on oikeus kieltäytyä todistamasta tai antamasta lausuntoa, jos hänellä on tähän oikeus tai velvollisuus Suomen tai tutkintamääräyksen antaneen jäsenvaltion lain mukaan. Tutkintamääräyksen antaneen jäsenvaltion laki otetaan huomioon, jos oikeus tai velvollisuus kieltäytyä todistamasta on todettu tutkintamääräyksessä tai jos tutkintamääräyksen antanut viranomainen tämän vahvistaa Suomen toimivaltaisen viranomaisen pyynnöstä.

12 §

Vapautensa menettäneen väliaikainen siirtäminen Suomesta toiseen jäsenvaltioon

Direktiivin 22 artiklassa tarkoitetun toisen Euroopan unionin jäsenvaltion antaman tutkintamääräyksen, joka koskee vapautensa menettäneen väliaikaista siirtämistä Suomesta kyseiseen jäsenvaltioon, tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta päättää 5 §:n 2 momentissa tarkoitettu käräjäoikeus.

Edellä 5 §:n 2 momentissa tarkoitetun syyttäjän tulee toimittaa käräjäoikeudelle pyyntö tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevan päätöksen tekemisestä. Pyynnön on oltava kirjallinen, ja siinä tulee esittää selvitys kieltäytymisperusteista. Pyynnön liitteenä tulee olla toisen jäsenvaltion antama tutkintamääräys.

Siirrettävälle henkilölle on määrättävä puolustaja. Käräjäoikeus määrää puolustajalle maksettavaksi kohtuullisen korvauksen, joka jää valtion vahingoksi. Puolustajan määräämiseen ja puolustajaan muutoin sovelletaan, mitä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 2 luvussa säädetään.

Siirrettävää henkilöä on kuultava henkilökohtaisesti. Syyttäjän ja puolustajan on oltava paikalla istunnossa. Suostumus siirtämiseen annetaan istunnossa ja se merkitään pöytäkirjaan. Ennen suostumuksen antamista siirrettävälle henkilölle on annettava tieto suostumuksen merkityksestä asian käsittelyssä. (Uusi 4 mom.)

Käräjäoikeuden päätöksestä ja oikeudesta hakea siihen muutosta 20 §:n 5 momentin mukaisesti ilmoitetaan siirrettävälle henkilölle. (Uusi 5 mom.)

Asian käsittelyssä noudatetaan muutoin soveltuvin osin, mitä pakkokeinolaissa säädetään vangitsemisasian käsittelystä. (Uusi 6 mom.)

Aika, jonka henkilö on väliaikaisen siirtämisen johdosta vapautensa menettäneenä, luetaan Suomessa henkilön hyväksi niin kuin rikoslain (39/1889) 6 luvun 13 §:ssä säädetään. (HE:n 3 mom.)

13 §

Vapautensa menettäneen väliaikainen siirtäminen toisesta jäsenvaltiosta Suomeen, kauttakuljetus ja säilössä pitäminen

Direktiivin 23 artiklassa tarkoitetun toisen Euroopan unionin jäsenvaltion antaman tutkintamääräyksen, joka koskee vapautensa menettäneen henkilön väliaikaista siirtämistä kyseisestä jäsenvaltiosta Suomeen, tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta ~~sekä vapautensa menettäneen kuljetuksesta Suomen alueen kautta~~ päättää 5 §:n 2 momentissa tarkoitettu syyttäjä. ~~Kauttakuljetuksesta päättävälle syyttäjälle tulee toimittaa tiedot Suomen kautta kuljetettavan henkilöllisyydestä ja tutkintamääräyksestä.~~

Edellä 5 §:n 2 momentissa tarkoitettu syyttäjä päättää myös vapautensa menettäneen kuljetuksesta Suomen alueen kautta. Toisen jäsenvaltion toimivaltaisen viranomaisen on toimitettava kauttakuljetuksesta päättävälle syyttäjälle tiedot Suomen kautta kuljetettavan henkilöllisyydestä ja tutkintamääräyksestä.

Suomeen siirretty tai Suomen kautta kuljetettava on pidettävä säilössä, jollei toinen Euroopan unionin jäsenvaltio, josta henkilö on siirretty, pyydä hänen vapauttamistaan. Säilössä pitämisessä on soveltuvin osin noudatettava, mitä tutkintavankeuslaissa (768/2005) säädetään. (HE:n 2 mom.)

14 §

Henkilön kuljettaminen ja todisteiden siirtäminen määräyksen antaneeseen jäsenvaltioon

Edellä 12 ja 13 §:ssä tarkoitetuissa tilanteissa henkilön kuljettamisesta vastaa keskusrikospoliisi.

Keskusrikospoliisi vastaa tarvittaessa tutkintamääräyksen täytäntöönpanon tuloksena hankittujen todisteiden toimittamiseen liittyvistä järjestelyistä.

15 §

Kuuleminen videoneuvottelua käyttäen tai puhelimen välityksellä

Direktiivin 24 artiklan mukaisesti videoneuvottelua tai muuta audiovisuaalisesti välitettävää tapaa käyttäen voidaan kuulla todistajaa, asiantuntijaa tai asianomistajaa.

Edellä 5 §:n 2 momentissa tarkoitettu käräjäoikeus voi tutkintamääräyksen esittäneen jäsenvaltion toimivaltaisen viranomaisen kirjallisesta pyynnöstä päättää, että henkilöä kuullaan todistajana siten, ettei hänen henkilöllisyytensä eivätkä yhteystietonsa paljastu (anonyymi todistaja), jos:

1) todistajalle on myönnetty anonymiteetti tutkintamääräyksen esittäneessä jäsenvaltiossa; ja

2) anonymiteetti voitaisiin myöntää myös oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 luvun 11 a §:n 1 momentin nojalla vastaavassa tilanteessa.

Käräjäoikeus voi päättää anonymiteetista myös syyttäjän taikka epäillyn tai vastaajan kirjallisesta hakemuksesta, jos anonymiteetti voitaisiin myöntää oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 luvun 11 a §:n 1 momentin nojalla vastaavassa tilanteessa. Asiassa on kuultava tutkintamääräyksen esittäneen jäsenvaltion toimivaltaista viranomaista.

Pyynnöstä tai hakemuksesta taikka pyynnön tai hakemuksen liitteestä on ilmettävä, ketä vaaditaan kuultavaksi anonyymina todistajana, selvitys asianomaisen henkilön tahdosta tulla kuulluksi anonyyminä todistajana sekä ne seikat ja todisteet, joihin tutkintamääräyksen esittänyt jäsenvaltio tai hakija vaatimuksensa tueksi vetoaa. (Uusi 4 mom.)

Anonyymistä todistelusta päättänyt tuomari huolehtii todistajan kuulemisesta 24 artiklan mukaisesti videoneuvottelua käyttäen. Jos mainittu tuomari on estynyt huolehtimasta kuulemisesta, hänen asemestaan kuulemisen suorittavan tuomarin on perehdyttävä anonymiteetistä päättämisestä koskevassa menettelyssä kertyneeseen aineistoon. (Uusi 5 mom.)

Anonyymistä todistelusta päättämiseen muutoin sovelletaan, mitä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 luvun 11 a —11 e §:ssä säädetään. Todistajan kuuleminen voidaan suorittaa, jos päätös on lainvoimainen tai sitä on mainitun 11 e §:n 3 momentin mukaan noudatettava. (Uusi 6 mom.)

Direktiivin 25 artiklan mukaisesti puhelinkokouksen avulla voidaan kuulla todistajaa, asiantuntijaa tai asianomistajaa. (HE:n 3 mom.)

16 §

Rikoksesta epäillyn tai vastaajan kuuleminen videoneuvottelua käyttäen

Direktiivin 24 artiklan mukaisesti videoneuvottelua tai muuta audiovisuaalisesti välitettävää tapaa käyttäen voidaan kuulla myös rikoksen esitutkinnassa epäiltyä tai rikosasian vastaajaa.

Rikosasian vastaajan kuulemisen edellytyksenä on, että vastaaja siihen suostuu eikä kuuleminen asian laatu sekä muut olosuhteet huomioon ottaen vaaranna vastaajan oikeusturvaa. Kuulemisesta päättää 5 §:n 2 momentissa tarkoitettu käräjäoikeus.

Vastaajalla tai epäillyllä, jota halutaan kuulla videoneuvottelua tai muuta audiovisuaalisesti välitettävää tapaa käyttäen, on oikeus käyttää avustajaa. Vastaajalle ja epäillylle on määrättävä puolustaja, jos hän sitä pyytää. Käräjäoikeus määrää puolustajalle maksettavaksi kohtuullisen korvauksen, joka jää valtion vahingoksi. Puolustajan määräämisestä viran puolesta samoin kuin puolustajasta muutoin on soveltuvin osin voimassa, mitä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 2 luvussa säädetään.

Vastaajalle ja epäillylle on ennen videokuulemista koskevan suostumuksen pyytämistä selvitettävä suostumuksen merkitys ja hänen oikeutensa käyttää avustajaa sekä se, että hänelle voidaan määrätä puolustaja. Suostumuksen antaminen on otettava tallenteeseen.

Vastaaja kutsutaan kuultavaksi käräjäoikeuteen noudattaen, mitä haasteen tiedoksiannosta rikosasioissa säädetään. Kutsussa vastaajalle on ilmoitettava hänen oikeuksistaan sekä kehotettava

häntä ilmoittamaan tuomioistuimen määräämässä ajassa kirjallisesti käräjäoikeudelle, suostuuko hän kuulemiseen videoyhteyden välityksellä.

17 §

Peitetoiminta ja valeosto

Direktiivin 29 artiklassa tarkoitetulla tavalla tutkintamääräyksen täytäntöön panemiseksi voidaan suorittaa peitetoimintaa ja tehdä valeosto rikoksen selvittämiseksi pakkokeinolain 10 luvun säännösten mukaisesti.

Päätettäessä peitetutkintaa koskevan tutkintamääräyksen tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta, määräyksen antaneen valtion toimivaltaiselle viranomaiselle voidaan antaa oikeus Suomen alueella suorittaa rikoksen selvittämiseksi peitetoimintaa ja tehdä valeosto pakkokeinolain 10 luvun säännösten mukaisesti. Vastaava oikeus voidaan antaa toisen Euroopan unionin jäsenvaltion virkamiehelle Suomen toimivaltaisen viranomaisen antaman tutkintamääräyksen perusteella.

Suomen alueella 2 momentin mukaisesti toimivalle toisen Euroopan unionin jäsenvaltion virkamiehelle voidaan antaa oikeus kantaa asetta, jos se on välttämätöntä suoritettavan toiminnan luonteen vuoksi. Asetta on oikeus käyttää vain rikoslain 4 luvun 4 §:n mukaisessa hätävarjelutilanteessa. Päätöksen oikeudesta kantaa asetta tekee päällystöön kuuluva poliisimies.

18 §

Ehtojen asettaminen telepakkokeinoja koskeviin päätöksiin

Kun tuomioistuin direktiivin 30 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun tutkintamääräyksen tai 31 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun ilmoituksen johdosta tekee pakkokeinolain 10 luvun 5 §:n mukaisesti telekuuntelua koskevan päätöksen, sen on asetettava ehto, jonka mukaan määräyksen antaneen tai ilmoituksen tehneen Euroopan unionin jäsenvaltion viranomaisen tulee noudattaa pakkokeinolain 10 luvun 52 ja 55 §:n säännöksiä sekä 56 §:n säännöksiä siitä, missä tapauksissa ylimääräistä tietoa saa käyttää. Vastaavat ehdot on asetettava, kun tehdään päätös muiden mainituissa pykälissä tarkoitettujen pakkokeinojen käytöstä Suomen alueella. Lisäksi tuomioistuimen on asetettava muut toimenpiteen kohteena olevan henkilön oikeusturvan kannalta tarpeelliset ehdot.

19 §

Telekuuntelua koskevat ilmoitukset

Direktiivin 31 artiklassa tarkoitetut ilmoitukset vastaanottaa ja esittää keskusrikospoliisi. Ilmoituksen vastaanotettuaan keskusrikospoliisin tulee toimittaa asia viipymättä tuomioistuimen ratkaistavaksi.

20 §

Muutoksenhaku

Muutosta Suomessa täytäntöön pantavaan toimenpiteeseen haetaan noudattaen, mitä muutoksenhausta kyseiseen toimenpiteeseen Suomen laissa säädetään. Se, jolla on oikeus muutoksenhakuun, voi samalla hakea muutosta tutkintamääräyksen tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta tehtyyn päätökseen.

Tutkintamääräyksen tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta Suomessa tehdystä päätöksestä ja oikeudesta hakea siihen muutosta ilmoitetaan sille, jolla 1 momentin mukaan on oikeus muutoksenhakuun, samalla kun hänelle ilmoitetaan oikeudesta hakea muutosta Suomessa täytäntöön pantavaan toimenpiteeseen.

Muutoin kuin, mitä 1 momentissa säädetään, tutkintamääräyksen tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta Suomessa tehtyyn päätökseen ei saa hakea muutosta.

Suomessa annettuun tutkintamääräykseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Siirrettävä henkilö saa hakea muutosta 12 §:ssä ja 23 §:n 3 momentissa tarkoitettuun päätökseen valittamalla noudattaen, mitä muutoksenhausta käräjäoikeuden ratkaisuun säädetään. Asia on käsiteltävä kiireellisenä.

Muutoksenhaku ei estä toimenpiteen tai päätöksen täytäntöönpanoa, ellei asiaa käsittelevä tuomioistuin toisin määrää.

21 §

Kieli ja käännökset

Suomeen toimitettava tutkintamääräys ja 13 §:ssä tarkoitettu pyyntö kauttakuljetuksesta on tehtävä suomen, ruotsin tai englannin kielellä taikka siihen on liitettävä käännös jollekin näistä kielistä. Täytäntöönpanoviranomainen voi hyväksyä myös muulla kielellä toimitetun tutkintamääräyksen, jos hyväksymiselle ei muutoin ole estettä.

Täytäntöönpanoviranomainen huolehtii tarvittaessa tutkintamääräyksen kääntämisestä suomen tai ruotsin kielelle.

3 luku

Tutkintamääräyksen antaminen Suomessa

22 §

Määräyksen antamiseen toimivaltaiset viranomaiset

Direktiivin 2 artiklan c kohdan ii alakohdan mukaisesti Suomessa tutkintamääräyksen voi antaa pidättämiseen oikeutettu virkamies, jolla on tutkinnanjohtajan toimivaltuudet poliisissa, Tullissa tai Rajavartiolaitoksessa. Tutkintamääräyksen vahvistaa tällöin syyttäjä.

Direktiivin 2 artiklan c kohdan i alakohdan mukaisesti tutkintamääräyksen voivat antaa myös syyttäjä, käräjäoikeus, hovioikeus ja korkein oikeus.

23 §

Tutkintamääräyksen antaminen

Tutkintamääräys voidaan antaa rikosasiassa, jonka käsittely kuuluu 22 §:ssä mainitun viranomaisen toimivaltaan.

Jos tutkintamääräyksessä pyydetty toimenpide edellyttää Suomessa vastaavissa olosuhteissa muun kuin määräyksen antavan tai sen vahvistavan viranomaisen päätöstä, tällainen päätös on haettava määräyksen perusteeksi.

Direktiivin 23 artiklassa tarkoitetun tutkintamääräyksen antamisesta Suomessa vapautensa menettäneen väliaikaiseksi siirtämiseksi toiseen Euroopan unionin jäsenvaltioon päättää 5 §:n 2 momentissa tarkoitettu käräjäoikeus. Edellä 22 §:ssä tarkoitetun syyttäjän tulee toimittaa käräjäoikeudelle pyyntö tutkintamääräyksen antamista koskevan päätöksen tekemisestä. Menettelyyn muutoin sovelletaan, mitä 12 §:n 3—7 momentissa säädetään.

24 §

Kieli ja käännökset

Tutkintamääräys on tehtävä jollakin täytäntöönpanovaltion virallisella kielellä tai muulla sen hyväksymällä kielellä taikka se on käännettävä jollekin näistä kielistä.

Määräyksen antava viranomainen huolehtii tutkintamääräyksen kääntämisestä 1 momentissa tarkoitetulle kielelle, jollei muuta sovita.

4 luku

Erinäiset säännökset

25 §

Salassapito, vaitiolovelvollisuus sekä tietojen käyttöä koskevat rajoitukset

Toisen Euroopan unionin jäsenvaltion toimivaltaisen viranomaisen Suomeen toimittamaan tutkintamääräykseen ja sen täytäntöönpanoon Suomessa sovelletaan, mitä Suomessa vastaavassa asiassa säädetään salassapidosta, vaitiolovelvollisuudesta ja tiedonsaantioikeudesta.

Suomen toimivaltaisen viranomaisen antaman tutkintamääräyksen perusteella Suomeen toimitettuihin todisteisiin, asiakirjoihin ja tietoihin Suomessa sovelletaan, mitä Suomessa vastaavassa asiassa säädetään salassapidosta, vaitiolovelvollisuudesta ja tiedonsaantioikeudesta.

Sen lisäksi, mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, on noudatettava niitä ehtoja ja menettelyjä, jotka toisen Euroopan unionin jäsenvaltion viranomainen on asettanut salassapidosta, vaitiolovelvollisuudesta tai tietojen käytön rajoituksista.

Kun syyttäjä 22 §:n 1 momentin perusteella saa vahvistettavaksi tutkintamääräyksen, hänen vaitiolovelvollisuuteensa ja vaitiolo-oikeuteensa sovelletaan, mitä säädetään esitutkintaviranomaisen vaitiolovelvollisuudesta ja vaitiolo-oikeudesta. (Uusi 4 mom.)

26 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Ennen tämän lain voimaantuloa toimitettuihin oikeusapupyyntöihin sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Suhteessa sellaiseen Euroopan unionin jäsenvaltioon, joka ei ole tämän lain tullessa voimaan pannut direktiiviä täytäntöön, sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä, kunnes asianomainen jäsenvaltio on pannut direktiivin täytäntöön.

2.

Laki

eurooppalaisesta todisteiden luovuttamismääräyksestä esineiden, asiakirjojen ja tietojen hankkimiseksi rikosasian käsittelyä varten tehdyn puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta annetun lain kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Tällä lailla kumotaan eurooppalaisesta todisteiden luovuttamismääräyksestä esineiden, asiakirjojen ja tietojen hankkimiseksi rikosasian käsittelyä varten tehdyn puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta annettu laki (729/2010).

2 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

3.

Laki

kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annetun lain (4/1994) 1 §:ään uusi 3 momentti seuraavasti:

1 §

Lain soveltamisala

— —

Suhteessa muihin Euroopan unionin jäsenvaltioihin tätä lakia sovelletaan ainoastaan sellaiseen oikeusapuun, josta ei säädetä rikosasioita koskevaa eurooppalaista tutkintamääräystä koskevan direktiivin täytäntöönpanosta annetussa laissa (/). Tätä lakia sovelletaan kuitenkin suhteessa Irlannin tasavaltaan ja Tanskan kuningaskuntaan.

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Ennen tämän lain voimaantuloa toimitettuihin oikeusapupyyntöihin sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Suhteessa sellaiseen Euroopan unionin jäsenvaltioon, joka ei ole tämän lain tullessa voimaan pannut täytäntöön Euroopan parlamentin ja neuvoston rikosasioita koskevasta eurooppalaisesta tutkintamääräyksestä annettua direktiiviä 2014/41/EU, sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä, kunnes asianomainen jäsenvaltio on pannut direktiivin täytäntöön.

_____

4.

Laki

omaisuuden ja todistusaineiston jäädyttämistä koskevien päätösten täytäntöönpanosta Euroopan unionissa annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan omaisuuden ja todistusaineiston jäädyttämistä koskevien päätösten täytäntöönpanosta Euroopan unionissa annetun lain (540/2005) 2 ja 5 § sekä 16 §:n 3 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 2 § osaksi laissa 830/2011 sekä 5 § ja 16 §:n 3 momentti laissa 287/2013, seuraavasti:

2 §

Määritelmä

Jäädyttämispäätöksellä tarkoitetaan Euroopan unionin jäsenvaltion toimivaltaisen oikeusviranomaisen rikosasiassa tekemää päätöstä, jolla pyritään estämään väliaikaisesti sellaisen omaisuuden tuhoaminen, muuntaminen, liikuttaminen, siirtäminen tai luovuttaminen, joka voitaisiin tuomita tai on tuomittu menetetyksi. Suhteessa Irlannin tasavaltaan ja Tanskan kuningaskuntaan jäädyttämispäätöksellä tarkoitetaan lisäksi päätöstä, joka kohdistuu omaisuuteen, jota voitaisiin käyttää todisteena.

Suomen ollessa jäädyttämispäätöksen lähettävä valtio jäädyttämispäätöksellä tarkoitetaan pakkokeinolain (806/2011) 6 luvussa tarkoitettua tuomioistuimen määräämää vakuustakavarikkoa, syyttäjän määräämää väliaikaista vakuustakavarikkoa tai 7 luvussa tarkoitettua tuomioistuimen tai syyttäjän määräämää takavarikkoa 1 momentissa tarkoitetuissa asioissa.

5 §

Toimivaltaiset syyttäjät

Jäädyttämispäätöksen täytäntöönpanoon liittyviä syyttäjäntehtäviä ovat toimivaltaisia hoitamaan Helsingin käräjäoikeuden tuomiopiirissä toimivat syyttäjät. Erityisestä syystä toimivaltainen syyttäjä voi olla myös muu syyttäjä.

16 §

Valittaminen jäädyttämispäätöksen täytäntöönpanosta

— —

Toimivaltainen käräjäoikeus 1 ja 2 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa on Helsingin käräjäoikeus.

— —

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Ennen tämän lain voimaantuloa toimitettuihin jäädytyspyyntöihin sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Suhteessa sellaiseen Euroopan unionin jäsenvaltioon, joka ei ole tämän lain tullessa voimaan pannut täytäntöön Euroopan parlamentin ja neuvoston rikosasioita koskevasta eurooppalaisesta tutkintamääräyksestä annettua direktiiviä 2014/41/EU, sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä, kunnes asianomainen jäsenvaltio on pannut direktiivin täytäntöön.

_____

Valiokunnan mietintö LaVM 7/2017 vp

5.

Laki

pakkokeinolain 7 luvun 21 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan pakkokeinolain (806/2011) 7 luvun 21 §:n 6 momentti ja
muutetaan 7 luvun 21 §:n 5 momentti seuraavasti:

7 luku

Takavarikoiminen ja asiakirjan jäljentäminen

21 §

Takavarikosta päättäminen vieraan valtion oikeusapupyynnön johdosta

— —

Euroopan unionin jäsenvaltiosta saapuneen, omaisuuden tai todistusaineiston jäädyttämistä koskevien päätösten täytäntöönpanosta Euroopan unionissa annetussa laissa tarkoitetun jäädyttämispyynnön ja rikosasioita koskevaa eurooppalaista tutkintamääräystä koskevan direktiivin täytäntöönpanosta annetussa laissa (/) tarkoitetun takavarikkopäätöksen osalta noudatetaan 1—4 momentin sijasta, mitä mainituissa laeissa säädetään.

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

6.

Laki

vapautensa menettäneen henkilön väliaikaisesta siirtämisestä todistelutarkoituksessa rikosasioissa annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään vapautensa menettäneen henkilön väliaikaisesta siirtämisestä todistelutarkoituksessa rikosasioissa annetun lain (150/2004) 2 §:ään uusi 3 momentti seuraavasti:

2 §

Suhde muihin lakeihin ja kansainvälisiin velvoitteisiin

— —

Vapautensa menettäneen henkilön väliaikaisesta siirtämisestä Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä säädetään rikosasioita koskevaa eurooppalaista tutkintamääräystä koskevan direktiivin täytäntöönpanosta annetussa laissa (/). Tätä lakia sovelletaan kuitenkin suhteessa Irlannin tasavaltaan ja Tanskaan kuningaskuntaan.

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Ennen tämän lain voimaantuloa toimitettuihin oikeusapupyyntöihin sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Suhteessa sellaiseen Euroopan unionin jäsenvaltioon, joka ei ole tämän lain tullessa voimaan pannut täytäntöön Euroopan parlamentin ja neuvoston rikosasioita koskevasta eurooppalaisesta tutkintamääräyksestä annettua direktiiviä 2014/41/EU, sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä, kunnes asianomainen jäsenvaltio on pannut direktiivin täytäntöön.

_____

Helsingissä 8.6.2017

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Kari Tolvanen kok
jäsen Niilo Keränen kesk
jäsen Suna Kymäläinen sd
jäsen Antero Laukkanen kd
jäsen Sanna Marin sd
jäsen Mika Niikko ps
jäsen Johanna Ojala-Niemelä sd
jäsen Juha Pylväs kesk
jäsen Antti Rantakangas kesk
jäsen Mari-Leena Talvitie kok
jäsen Ville Tavio ps
varajäsen Susanna Koski kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Mikko Monto